

مقایسه هیجان‌خواهی در بین زندانیان معتاد و غیرمعتاد

(مورد مطالعه شهر همدان)

هدیه محقق^۱ نصراله عرفانی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۶/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۴/۰۵

چکیده

هدف پژوهش حاضر مقایسه هیجان‌خواهی در بین زندانیان معتاد و غیرمعتاد می‌باشد که با استفاده از روش پژوهش علی-مقایسه‌ای انجام پذیرفت. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه زندانیان زندان مرکزی شهر همدان در سال ۱۳۹۶ بود. حجم نمونه با فرمول کوکران ۲۱۲ نفر معین گردید که با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۱۴۳ نفر معتاد و ۶۹ نفر غیرمعتاد به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش، جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه هیجان‌خواهی زاکرمن استفاده گردید که برای تعیین روایی آن‌ها از روایی محتوایی و همپنین برای به‌دست آوردن پایایی آن‌ها از ضریب آلفای کرونباخ بهره گرفته شده است که مقدار آن به ترتیب در مقیاس‌های موردنظر ۰/۷۲ تا ۰/۸۱ محاسبه گردید. در این پژوهش، جهت آزمون فرضیه‌ها، از آزمون‌های کالموگروف-اسمیرونوف و آزمون من-وینتی یو در محیط نرم‌افزار SPSS استفاده گردید. نتایج این پژوهش نشان داد فقط بعد تجربه‌طلبی هیجان‌خواهی زندانیان معتاد از غیر معتاد به‌طور معنی‌داری بیش‌تر بود.

واژگان کلیدی: هیجان‌خواهی، سوء مصرف مواد، اعتیاد، زندان

۱- کارشناس ارشد روانشناسی، دانشگاه پیام نور همدان (نویسنده مسؤول)، hedieh_so@yahoo.com

۲ - دانشیار روانشناسی، دانشگاه پیام نور همدان

مقدمه

بنا به اعتقاد بسیاری از پژوهشگران، شخصیت مهم‌ترین عامل زیرساز در ابتلا به اعتیاد است. اعتیاد یک بیماری جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی است (گالانتر^۱، ۲۰۰۶). این تصور وجود دارد که سوء مصرف‌کنندگان مواد، دارای ضعف‌های شخصیتی هستند که آن‌ها را نسبت به مصرف داروها و معتاد شدن به مواد آسیب‌پذیر می‌سازد (هنسل و بروک^۲، ۲۰۰۱). از طرفی، یکی از صفات شخصیتی بسیار مهم در آسیب‌پذیر کردن افراد به تجارب پرخطر مانند تمایل به سوء مصرف مواد، هیجان‌خواهی می‌باشد. از ویژگی‌های هیجان‌خواه بودن افراد جستجوی هیجان و تجارب متنوع، تازه، پیچیده و جدید و میل به پرداختن به خطرهای بدنی، اجتماعی و مالی می‌باشد. ابعاد هیجان‌جویی و تجربه‌جویی به ترتیب میزان تمایل فرد به شرکت در فعالیت‌های پرخطر و جستجوی تجارب جدید است و بعد بازدارندگی زدایی تمایل به سرکشی از هنجارهای اجتماعی و انجام فعالیت‌های بازدارنده را بررسی می‌کند. حساسیت به یکنواختی یعنی بی‌زاری از تکرار و فعالیت‌های یکنواخت و خسته‌کننده است. مواد مخدر در را به روی تجربه‌های جدید می‌گشاید، رفتارهای مخاطره‌آمیز را بازدارندگی زدایی می‌کند و وسیله‌ای برای گریختن از یکنواختی و بی‌حوصلگی است (نیوکامب و مک‌گی^۳، ۱۹۹۱). همچنین، مایر^۴ (۱۹۹۸؛ به نقل از ایرانی، ۱۳۸۷) در تحقیقات خود نشان داد که اشخاص مبتلا به مواد مخدر، در برخی جنبه‌های شخصیتی مثل تکانش‌ورزی، هیجان‌خواهی و رقابت به سوی انحرافات اجتماعی، از افراد عادی متفاوت هستند.

۱. Galanter

۲. Hansel & Brooke

۳. Newcomb & Mcgee

۴. Maier

زاگرم‌ن به‌عنوان نظریه‌پرداز این حوزه، هیجان‌خواهی را به‌عنوان یک نیاز با منشأ عصبی-زیستی به داشتن احساسات و تجربه‌های متنوع، جدید، پیچیده و خطرناک تعریف کرده است (زاگرم‌ن^۱، ۱۹۹۴). او معتقد است که هیجان‌خواهی به‌عنوان یک سازه شخصیتی پویا، در طول عمر آدمی می‌تواند شکل‌ها و شدت‌های متفاوتی را به خود بگیرد و افراد بر حسب نوع جنسیت و تجربه‌های خود، به شکل‌های متعددی آن را بروز می‌دهند. پژوهش‌های اخیر نیز در این ارتباط نشان می‌دهند که یکی از عوامل مهم در آسیب‌پذیری در سوء مصرف و وابستگی به مواد، سطح هیجان‌خواهی بالاست (هیتل و اسویکرت^۲، ۲۰۰۹؛ وایت، لات و وید^۳، ۲۰۰۵). سطح بالای هیجان‌خواهی همواره ناکارآمد نیست، ولی به نظر می‌رسد ناکارآمدی آن در افراد سوء مصرف‌کننده مواد بیش‌تر دیده می‌شود (میشل^۴، ۱۹۹۹). به‌گونه‌ای که شولتز در بررسی بیش از ۵۰۰ سوء مصرف‌کننده مواد افیونی نشان داد که میزان هیجان‌خواهی در این افراد از هر دو جنس نسبت به گروه سالم به‌طور معنی‌داری بالاتر است و معتادانی که نمره بالاتری در هیجان‌خواهی آورده‌اند، مصرف مواد را در سنین پایین‌تری تجربه کرده‌اند (شولتز و شولتز^۵، ۲۰۰۰؛ ترجمه کریمی، ۱۳۸۴). در بسیاری از موارد علت سوء مصرف مواد (به خصوص در سنین پایین‌تر) کسب تجربه‌های هیجان‌انگیز و ارضای حس هیجان‌خواهی است (داکیس و ابرین^۶، ۲۰۰۵).

از زمان طرح ویژگی هیجان‌خواهی در دهه شصت تاکنون تحقیق‌های بسیاری درباره موضوع هیجان‌خواهی صورت گرفته و بسیاری از ابعاد آن مشخص شده است. از جمله این که ثابت شده است این ویژگی دارای یک زیربنای عصبی-

۱. Marvin Zuckerman

۲. Hittnel & Swickert

۳. White, Lott & With

۴. Michelle

۵. Schults & Schults

۶. Dackis & Obrien

شیمیایی است (رضازاده یزدی، ۱۳۷۰). یکی از این پایه‌های عصبی - شیمیایی سطح مونوآمین اکسیداز^۱ است. زاکرمن (۱۹۹۴) تأکید می‌کند که سطح پایین مونوآمین اکسیداز با افزایش مصرف تنباکو، مواد مخدر، الکل، فعالیت‌های مجرمانه و اختلال دو قطبی مرتبط است. ایس^۲ (۱۹۹۱) نیز در پژوهش خود ارتباطی میان سطح پایین مونوآمین اکسیداز با بی‌قراری و الگوهای رفتاری غیربازداری شده، هیجان‌خواهی، تکانشگری و تبهکاری یافت. پژوهش‌های دیگر نیز ارتباط میان هیجان‌خواهی بالا و فعالیت‌های مجرمانه را مورد تأیید قرار دادند (دادرمن و کلیتبرگ^۳، ۱۹۹۷؛ نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که مجرمان، هیجان‌خواهی بیش‌تری دارند و در مؤلفه‌های بازداری‌زدایی^۴ و تجربه‌جویی^۵ از مقیاس هیجان‌خواهی نمرات بیش‌تری کسب می‌کنند (آیزنگ، ۱۹۹۷؛ ترجمه شریفی و نجفی زند، ۱۳۷۵). آیزنگ معتقد است که در یک پروژه جنایی، شخصیت با نوع خاصی از جرم که به کرات صورت می‌گیرد، در ارتباط است. به عبارتی، بنا به نظر و تحقیق آیزنگ مرتکبین به نوع خاصی از جرایم دارای شخصیت به خصوصی می‌باشند. او تأکید می‌کند که مجرمان با یکدیگر تفاوت بسیار داشته و شامل آن دسته از افرادی می‌باشند که در تمام عمر خود فقط یک بار به زندان می‌افتند و یا کسانی که بیش‌تر سال‌های زندگی‌شان را در زندان سپری می‌کنند. بدیهی است که گروه دوم در ساختار وجودی خود مجرمیت بیش‌تری نسبت به گروه اول دارند. در پژوهش تطبیقی دو تن از جرم‌شناسان مشهور آمریکایی شلدون^۶ و کلویک^۷ در مورد ۵۰۰ نوجوان پسر بزهکار و ۵۰۰ نوجوان پسر غیر بزهکار، مشخص شد که بزهکاران بیشتر از غیر بزهکاران به ماجراجویی

۱. monoamine oxidase

۲. Ellis

۳. Daderman & Klimteberg

۴. disinhibition

۵. Experience seeing

۶. Sheldon

۷. Clueck

می‌پردازند، بزهکاران در عمل بی‌پروایی شدید دارند و در پاسخ به محرک‌ها، خودکنترلی ندارند، بزهکاران آشکارا به عرض اندام می‌پردازند، بسیار لجوج و خودسرند و بسیار تهاجمی عمل می‌کنند (آیزنگ^۱؛ ترجمه: شریفی و نجفی‌زند، ۱۳۷۵). علاوه بر تحقیقات فوق‌الذکر، پژوهش‌های فارینگتون^۱، لو بلانک^۲ و بسیاری دیگر بر ویژگی‌هایی چون جسارت، بی‌اعتنایی، احساس تنفر، مشکوک بودن، و فور رفتارهای هیجانی و فقدان توانایی در خودکنترلی را در بزهکاری مورد تأکید قرار داده‌اند (احمدی و محسنی، ۱۳۷۰). پژوهش‌های مختلف رابطه هیجان‌خواهی و انحراف (یانگ^۳، ۱۹۹۰)، رفتار مجرمانه و هیجان‌خواهی (کلینتبرگ، هامبل و اسکالینگ^۴، ۱۹۹۲) هیجان‌خواهی و سوء‌مصرف مواد (اسکارفیلد، استیونس و مری کنگس^۵، ۱۹۹۶) را مورد تأیید قرار داده‌اند.

جامعه امروزی شاهد بسیاری از بزهکاری‌هاست. بر این اساس، برای بسیاری از صاحب‌نظران این سوال مطرح می‌شود که علت انجام این گونه رفتارها چیست؟ در نگاه اول عاملان هر یک از این رفتارها بزهکار هستند، اما روان‌شناسان به‌عنوان کارشناسان رفتار انسان، سعی دارند با توجه به رویکردهای موجود، این گونه رفتارها را به نوعی تبیین کنند. کرول^۶ و زاگرمین (۱۹۸۲) در تحقیقاتی نشان دادند که بین انسان‌ها از نظر میزان هیجان‌خواهی تفاوت‌های زیادی وجود دارد. همچنین، هیجان‌خواهی ویژگی است که در موقعیت‌های مختلف زندگی از همسانی برخوردار است. به عبارت دیگر، اشخاصی که در یکی از قلمروهای زندگی در پی تجارب تازه هستند، در سایر عرصه‌های زندگی نیز به‌عنوان اشخاصی ماجراجو توصیف می‌شوند (هیلگارد، ترجمه احمدی و فراهانی، ۱۳۷۰). این در حالی است که

۱. Farrington

۲. Le Blanc

۳. Young

۴. Klinteberg, Humble & Schalling

۵. Scourfield, Stevens & Merikanas

۶. Carrol

بزهکاران به مراتب بیشتر از غیر بزهکاران به ماجراجویی می‌پردازند. برخی معتقدند اعمال منافی عفت و رفتارهای خشن، در نتیجه نیاز شخص به برانگیختگی صورت می‌گیرد (هافمن^۱، ۱۹۹۶). در تحقیق مک‌نامارا^۲ و ویلز^۳ (۱۹۹۴) بین هیجان‌خواهی، تکانشی بودن و خشم همبستگی وجود داشت. از سوی دیگر، هیجان‌خواهی با ویژگی‌های شخصیتی درون‌گرایی و برون‌گرایی نیز ارتباط دارد (گاررا^۴، ۱۹۹۰). آپتر^۵ (۱۹۹۳) معتقد است بسیاری از رفتارهای به ظاهر بی‌معنا مانند؛ خراب‌کاری، اعمال منافی عفت، رفتارهای انحرافی، رفتارهای وحشیانه و حتی جنگ خلیج در نتیجه نیاز انسان برای برانگیختگی است (هافمن، ۱۹۹۴). به اعتقاد زاگرم (۱۹۷۹) نیاز انسان برای برانگیختگی یا هیجان‌خواهی همان تمایل شخص برای جستجوی تجارب جدید، تنوع‌طلبی، کسب هیجان‌های جدید و اشتیاق زیاد برای خطر کردن است (زاگرم، ۱۹۹۴). تحقیقات اواخر دهه ۱۹۹۰ میلادی نشان داد ارتباط مشخص بین هیجان‌خواهی و رانندگی خطرناک^۶ (رانندگی با سرعت زیاد که سبب صدمه و خسارت می‌شود) وجود دارد. شواهد هم‌چنین نشان داده است که هیجان‌خواهی، سبک رانندگی اشخاص را معین می‌کند. بر این اساس، چهل مطالعه گسترده نشان داد که بین هیجان‌خواهی و رانندگی خطرناک همبستگی مثبتی در حدود ۰/۳۰ تا ۰/۴۰ وجود دارد (برین^۷، ۱۹۹۷). ویژگی هیجان‌خواهی همین‌طور با توانایی‌های عددی- فضایی، ادراک شکل و درک مفاهیم همبستگی مثبت دارد (زاگرم، ۱۹۹۶). فارنهام^۸ (۱۹۸۴) نیز دریافت نوجوانانی که نمرات بالایی را

۱. Hofman

۲. Mc Namara

۳. Wills

۴. Garra

۵. Apter

۶. risky driving

۷. Brain

۸. Furanham

در هیجان‌خواهی کسب می‌کنند و عزت نفس پایین دارند، مرتکب جرایم فراوانی می‌شوند.

عوامل گوناگونی بر جرم تأثیرگذار می‌باشد که یکی از آن‌ها به ویژگی‌های شخصیتی انسان‌ها بر می‌گردد و به همین منظور در این پژوهش از بین متغیرهای روانشناختی به ویژگی هیجان‌خواهی مجرمین پرداخته شد و با توجه به کثیر بودن حجم زندانیان و روز به روز اضافه شدن به آن‌ها، ضرورت مطالعه متغیرهای روان‌شناختی در بین زندانیان مشهود است. بنابراین، سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از؛ چه تفاوتی بین هیجان‌خواهی در بین زندانیان معتاد و غیرمعتاد وجود دارد.

روش

با توجه به این که هدف پژوهش مقایسه هیجان‌خواهی زندانیان معتاد و غیرمعتاد بود، از روش علی-مقایسه‌ای استفاده شد. جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه افراد سوء مصرف کننده مواد و غیرمواد زندانیان شهر همدان بودند که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۲۱۲ برآورد شد که از میان آنان ۱۴۳ نفر معتاد و ۶۹ نفر غیرمعتاد با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند.

ابزار پژوهش حاضر، پرسش‌نامه هیجان‌خواهی زاگرمین بود. این پرسشنامه به‌عنوان مقیاس تفاوت‌های فردی برای سنجش سطح مطلوب تحریک و برانگیختگی طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۴۰ سؤال و چهار زیر مقیاس است. حداکثر نمره هر فرد در آن ۴۰ می‌باشد که هر چه نمره آزمودنی بالاتر باشد، میزان هیجان‌خواهی نیز بالاتر است (فیج و تریس^۱ ۲۰۰۵). برای به‌دست آوردن روایی این پژوهش از روایی محتوایی و همچنین برای محاسبه پایایی پرسشنامه موردنظر از آلفای کرونباخ استفاده گردید که به ترتیب در مقیاس‌های مذکور ۰/۷۲ تا ۰/۸۱ محاسبه گردیدند که نشان دهنده همسانی درونی مناسب ابزار موردنظر

می‌باشد (خداپناهی، ۱۳۷۴). در ایران نیز رضازاده یزدی (۱۳۷۰) ضریب پایایی ترجمه فارسی نسخه اصلاح شده شکل پنجم مقیاس هیجان‌خواهی را که در بین مردان و زنان دانشجوی ایرانی اجرا کرده بود، با فرمول ۲۱ کودر- ریچارسون به دست آورد. وی میزان ضریب پایایی را برای مردان ۰/۵۲ و زنان ۰/۵۵ برآورد کرد. زاگرم، ضرایب پایایی مربوط به هر عامل را در میان زنان و مردان انگلیسی به دست آورده است. میزان ضریب پایایی مؤلفه هیجان‌زدگی و ماجراجویی بین ۰/۶۷ تا ۰/۹۰، مؤلفه‌ی تجربه‌جویی بین ۰/۵۷ تا ۰/۷۵ در مؤلفه‌های بازداری‌زدایی بین ۰/۶۰ تا ۰/۷۹ می‌باشد. صرفاً در مؤلفه‌ی بیزاری از یکنواختی میزان ضرایب پایایی بین ۰/۰۱ تا ۰/۷۰ یعنی قدری پایین‌تر از میزان مورد انتظار است. در این پژوهش، طی یک مطالعه مقدماتی بر روی ۶۰ نفر از زندانیان (۳۰ نفر معتاد و ۳۰ نفر غیرمعتاد) ضریب پایایی درونی به روش آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌های هیجان‌خواهی شامل ماجراجویی ۰/۷۹، ملال‌پذیری ۰/۷۳، گریز از بازداری ۰/۷۸، تجربه‌طلبی ۰/۷۲ و ضریب پایایی کلی ۰/۸۶ به دست آمد.

پس از اخذ مجوز و هماهنگی‌های لازم به افراد گروه نمونه مراجعه شد و بعد از ارائه توضیحات کافی و جلب نظر آنان، پرسشنامه‌ها در اختیار قرار گرفته و تکمیل گردید، سپس داده‌ها استخراج شد و با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی، آزمون کلموگروف- اسمیرنف و آزمون من ویتنی یو به وسیله نرم‌افزار SPSS تحلیل شد.

یافته‌ها

میانگین هیجان‌خواهی زندانیان معتاد و غیرمعتاد به تعداد ۲۱۲ نفر که از این بین ۲۱ نفر زن و ۱۹۱ نفر مرد انجام شد و نتایج درجدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول شماره ۱- توصیف هیجان‌خواهی زندانیان معتاد و غیر معتاد

گروه	ماجراجویی	ملال‌پذیری	گریز از بازاری	تجربه‌طلبی	هیجان‌خواهی
معتاد	تعداد	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳
	میانگین	۱۴/۶۳	۱۴/۸۶	۱۵/۲۶	۱۵/۰۷
	انحراف استاندارد	۱/۶۵۱	۱/۵۸۶	۱/۶۳۹	۱/۵۴۶
	کمینه	۱۰	۱۰	۱۱	۱۰
	بیشینه	۱۹	۱۹	۲۰	۱۹
غیرمعتاد	تعداد	۶۹	۶۹	۶۹	۶۹
	میانگین	۱۴/۳۹	۱۴/۷۵	۱۵/۵۵	۱۴/۴۲
	انحراف استاندارد	۱/۷۰۸	۱/۵۶۶	۱/۶۸۵	۱/۶۴۹
	کمینه	۱۱	۱۱	۱۲	۱۲
	بیشینه	۱۸	۱۹	۲۰	۲۰

جدول شماره ۱ هیجان‌خواهی و مؤلفه‌های آن را در بین زندانیان معتاد و غیرمعتاد توصیف می‌کند و نشان می‌دهد که میانگین هیجان‌خواهی زندانیان معتاد ۵۹/۸۲ و غیرمعتاد ۵۹/۱۲ است.

جدول شماره ۲- نتایج آزمون کلموگروف-اسمیروف برای نرمال بودن توزیع داده‌ها

هیجان‌خواهی زندانیان معتاد و غیر معتاد

گروه	ماجراجویی	ملال‌پذیری	گریز از بازاری	تجربه‌طلبی	هیجان‌خواهی
معتاد Z	۰/۱۱۵	۰/۱۳۷	۰/۱۳۷	۰/۱۴۷	۰/۰۸۶
P	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۱۱
غیرمعتاد Z	۰/۱۴۳	۰/۱۶۲	۰/۱۷۹	۰/۱۸۹	۰/۱۳۵
P	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۳

در جدول شماره ۲ نتایج آزمون کالموگروف-اسمیروف نشان می‌دهد توزیع داده‌های متغیر هیجان‌خواهی و مؤلفه‌های در بین نمونه زندانیان معتاد و غیرمعتاد نرمال نیست.

جدول شماره ۳- نتایج آزمون من- ویتنی یو برای مقایسه هیجان‌خواهی و مؤلفه‌های آن در بین زندانیان معتاد و غیرمعتاد

P	Z	میانگین رتبه	تعداد	گروه	متغیر
۰/۴۶۰	-۰/۷۳۹	۱۰۴/۳۷	۱۴۳	معتاد	گریز از بازداری
		۱۱۰/۹۱	۶۹	غیر معتاد	
۰/۴۵۲	-۰/۷۵۲	۱۰۸/۶۶	۱۴۳	معتاد	ملال‌پذیری
		۱۰۲/۰۳	۶۹	غیر معتاد	
۰/۲۹۹	-۱/۰۳۹	۱۰۹/۵۰	۱۴۳	معتاد	ماجراجویی
		۱۰۰/۲۹	۶۹	غیر معتاد	
۰/۰۰۱***	-۳/۳۴۳	۱۱۶/۰۸	۱۴۳	معتاد	تجربه‌طلبی
		۸۶/۶۴	۶۹	غیر معتاد	
۰/۰۴۱*	-۲/۰۴۲	۱۱۲/۴۵	۱۴۳	معتاد	هیجان‌خواهی
		۹۴/۱۵	۶۹	غیر معتاد	

در جدول شماره ۳ نتایج آزمون من- ویتنی یو نشان داد که زندانیان معتاد و غیرمعتاد از نظر مؤلفه تجربه‌طلبی با هم تفاوت معناداری دارند ($P < ۰/۰۱$) اما در سایر مؤلفه‌ها هیجان‌خواهی تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. همچنین نتایج نشان داد، زندانیان معتاد و غیرمعتاد از هیجان‌خواهی کلی تفاوت معنی‌داری دارند ($P < ۰/۰۵$)؛ به گونه‌ای که تجربه‌طلبی و هم‌چنین هیجان‌خواهی زندانیان معتاد از غیرمعتاد بیش‌تر بود.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین مؤلفه تجربه‌طلبی هیجان‌خواهی زندانیان معتاد و غیرمعتاد زندانی تفاوت معنی‌دار وجود داشت. این یافته با پژوهش کومار و همکاران، (۲۰۰۱) و مکری، اختیاری و عدالتی (۱۳۸۷) همسو می‌باشد. این نتایج احتمالاً نظر پژوهشگرانی چون زاگرم (۱۹۹۲) را تأیید می‌کند به عقیده وی مجرمان

و بزهکاران در مقایسه با اشخاص دیگر از نظر هیجان‌خواهی در سطح بالاتری هستند و آنان همواره در تلاش برای تنوع‌طلبی، ماجراجویی و کسب تجارب جدید هستند. با این حال باید توجه داشت که هیجان‌جویی اشخاص در طبقه‌های مختلف اجتماعی - اقتصادی متفاوت است. به عقیده زاگرم (۱۹۹۴)، اشخاص فقیر که در طبقه پایین اجتماعی - اقتصادی جامعه زندگی می‌کنند به سبب آنکه توانایی حضور در بسیاری از عرصه‌های اجتماعی، کسب تجارب جدید و مهیج را ندارند مجبور می‌شوند برای پاسخ‌گویی به این هیجان خود اعمالی را مرتکب شوند که جامعه به آن برچسب بزهکاری می‌زند.

همچنین، با بررسی انجام شده در زمینه رابطه میان هیجان‌خواهی و سوء‌مصرف مواد (آرنت، ۱۹۹۶؛ به نقل از واگنر، ۲۰۰۱) و این که هیجان‌خواهی بهترین پیش‌بینی کننده مصرف مواد می‌باشد (آرنوس، ۱۹۸۹؛ جف و آرچر، ۱۹۹۷؛ به نقل از زاگرم، ۱۹۷۸) و این دریافت که هیجان‌خواهی با آغاز زودتر و سطوح بالاتر سوء‌مصرف مواد در میان نوجوانان و بزرگسالان در رابطه است (پدرسون، ۱۹۹۴، به نقل از کاپستین و همکاران، ۲۰۰۱) همخوانی دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت افراد هیجان‌خواه به دلیل سطح اضطراب پایین و تحریک‌پذیری و تکانشگری بالا (مگید، مک‌لین و کولدر، ۲۰۰۷^۱؛ کومار، استوارت و پاملا^۲، ۲۰۰۱) در هنگام برخورد با محرک‌هایی مانند مواد افیونی، خطرات آن را کم‌تر پیش‌بینی کرده و بیش‌تر به سمت گرایش به مصرف آن تمایل پیدا می‌کنند. دلیل آن ممکن است تغییرات عصبی - روان‌شناختی باشد که افزایش هیجان‌خواهی را به دنبال دارد (میشل، ۱۹۹۹). افزون بر این با توجه به نظریه سطح برانگیختگی، افراد هیجان‌خواه، برای رسیدن به سطح برانگیختگی به تجارب جدید و تازه نیاز دارند و ممکن است برخی از افراد سوء مصرف مواد را به‌عنوان یک تجربه جدید انتخاب کنند. بعد تجربه‌طلبی، میزان تمایل

۱. Magi, Mc Lean & Colder

۲. Kumar, Stewart & Pamela

فرد به شرکت در فعالیت‌های پرخطر و جستجوی تجارب جدید را مورد بررسی قرار می‌دهد (زاکرم، ۱۹۸۰) و با توجه به بالا بودن این ویژگی در افراد معتاد می‌توان آسیب‌پذیری آن‌ها را به رفتارهای پرخطر توجیه کرد.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود از طریق فراهم آوردن تجارب متنوع و گوناگون و آموزش‌های کافی در زمینه موادمخدر می‌توان به افراد مستعد کمک کرد تا بتوانند نیازهای تنوع‌طلبی و تجربه‌طلبی خود را ارضاء کنند و تمایلات آن‌ها را برای رفتن به سوی مواد کاهش داد و با برنامه‌ریزی مناسب جهت کنترل هیجان‌خواهی افراد، آن‌ها را کم‌تر مستعد عوامل منفی خطرناک جامعه قرار داد و نیز در زندان آزمون هیجان‌خواهی از افراد گرفته شود و طی کارگاه‌های آموزشی به آن‌ها آموزش دهند که چگونه می‌شود هیجان‌خواهی را کنترل و در جهت مثبت از آن بهره برد. به این ترتیب، از تعداد مجرمین کاسته خواهد شد. در نتیجه، هزینه‌های دولت کاهش خواهد یافت.

منابع

- آیزنگ، هانس‌یورگن (۱۹۷۷). جرم و شخصیت. چاپ اول. ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند (۱۳۷۵). تهران: انتشارات سخن.
- آیزنگ، هانس‌یورگن و ویلسون، گلن (۱۹۷۵). خودشناسی. چاپ پنجم. ترجمه شهاب قهرمانی (۱۳۶۹). تهران: انتشارات شبانویز.
- شولتز، دوان و شولتز سیدنی، ال (۱۹۹۴). نظریه‌های شخصیت. چاپ اول. ترجمه یحیی سید محمدی (۱۳۷۵). روده‌ن: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- کریمی، یوسف (۱۳۷۰). روان‌شناسی شخصیت. چاپ اول. تهران: دانشگاه پیام نور.
- ارجی، اکرم (۱۳۸۷). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی هیجان‌خواهی و راهبردهای مقابله‌ای بیماران HIV معتاد با گروه سالم. تبریز: پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی دانشگاه تبریز.
- ایرانی، سید سجاد (۱۳۸۷). مقایسه صفات شخصیتی، اختلالات شخصیتی و راهبردهای مقابله‌ای بیماران با اختلال وابستگی به مواد و گروه بهنجار. تبریز: پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز.

رحمانیان، مهدیه و حسنی، جعفر (۱۳۸۴). مقایسه هیجان‌طلبی در افراد سوء مصرف کننده مواد و افراد بهنجار. مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار) ریو، جان مارشال (۲۰۰۱). انگیزش و هیجان. ترجمه سید محمدی، تهران: انتشارات ویرایش. عبدالله‌زاده، بیانہ (۱۳۸۶). مقایسه عوامل شخصیتی، سبک‌های حل مسئله و میزان استرس تجربه شده در بهنجاران و معتادان. تبریز: پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز. کاویانی، حسین (۱۳۸۲). نظریه‌های زیستی شخصیت. تهران: انتشارات شفا. گروسی فرشی، میرتقی (۱۳۸۰). رویکرد نوین در ارزشیابی شخصیت. تبریز: نشر جامعه پژوه.

- Castellani, B. & Rugle, L. (۱۹۹۵). A comparison of pathological gamblers to alcoholics and cocaine measures on impulsivity, sensation seeking, and craving. *International journal of the addictions*, ۲۰ (۳): ۲۷۵-۲۸۹.
- Daderman, A. & Klinteberry, B. (۱۹۹۷). Personality dimensions characterizing severely conduct disordered male juvenile delinquents. *European journal of personality*, ۶(۴): ۲۴۵-۲۶۶.
- Farre, M., Lamas, X. & Cami, J. (۱۹۹۵). Sensation seeking amongst healthy Volunteers. *British Journal of clinical pharmacology*. ۳۹ (۴): ۴۰۵-۴۰۹.
- Furnham, A. & Saipe, J. (۱۹۹۳). Personality correlates of convicted drivers. *Personality and individual differences*. ۱۴(۲): ۳۲۹-۳۳۶.
- Gorden, W., Caltabiano, R. & Marie, L. (۱۹۹۶). Urban-rural differences in seeking as predictors of leisure-time usage and satisfaction. *Adolescence*, ۳۱(۱۲۴): ۸۸۳-۹۰۱.
- Jefferson, T., Johnson, W. & James, H. (۱۹۹۷). The relationship of hyperactivity and sensation seeking to delinquency subtypes. *Criminal justice and behavior*. ۱۸(۲): ۱۹۵-۲۰۷.
- Reber, Arthur. S. (۱۹۸۵). *Dictionary of psychology* (first ed). England: Penguin Ine.
- Scorfield, J., Stevens, DE. & Merikangas, KR. (۱۹۹۶). Substance- abuse, Comorbidity, and sensation seeking- genedet differences. *Comprehensive Psychiatry*. ۳۷, (۶): ۳۸۴-۳۹۲.
- Soloman, Z., Ginzburg, K. & Neria, Y., A (۱۹۹۵). Coping with war captivity the role of sensation seeking. *European Journal of Personality*, ۹, (۱): ۵۷-۷۰.
- Steel. Zachery, Blaszczynski. & Alex. (۱۹۹۶). The Factorial structure of pathological Gambling. *Journal of Gambling Studies*, ۱۲(۱): ۳-۲۰.
- Weiten, & Wayne. (۱۹۸۹). *Psychology, Themes and Variation*. CA; Brooks/Cole Publishing Company.

- Williams, Sarah, and others. (۱۹۸۲). The effects of sensation seeking and Misattribution of arousal on attraction toward similar or dissimilar Strangers. *Journal of research in personality*, ۶, No۲. ۲۱۷-۲۲۶
- Wood, P.B., Cochran, J.K., Pfefferbaum, & Ameklev, B.J. (۱۹۹۵). Sensation Seeking and delinquent substance use and extension of learning-theory. *Journal of drug issues*. ۲۵, (۱): ۱۷۳-۱۹۳.
- Young, & Thomas, J. (۱۹۹۰). Sensation seeking and self- reported criminality among student- sthletes. *Perceptual and Motor Skills*. ۷۰ (۳Pt۱). ۹۵۹-۹۶۲.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شہناز گل خان
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ